

VNIVERSITAT
D VALÈNCIA

FUTURA

NÚM. 5 FEBRER 2006

SUMARI >

.....
EDITORIAL 1

.....
ESTUDIAR 2/13
Els estudis de Salut

.....
DIÀLEGS 14/19
Filologies
Enginyeries

.....
CARPETA D'EXPERIÈNCIES 20/27
No presentat
Stop a l'exclusió: alternatives per atendre i facilitar la inserció

.....
ENTREVISTA 28/31
Enrique Gil Calvo
Sociòleg

.....
VIURE LA XARXA 32
Encara no t'has apuntat?

.....
CAMPUS D'INFORMACIÓ 33/36
Sessions informatives per titulació
Pràctiques de laboratori per als estudiants de batxillerat
Les biblioteques de la UV al vostre abast
Olimpiades de Biologia
És el temps de les dones: el 8 de març a la Universitat
Diàlegs entre els escriptors i els lectors joves
Visitant la Universitat... La Nau
.....

01	EDITORIAL	>
02	ESTUDIAR
	A la Universitat de València <i>Coordinació i textos</i> Eva Llorens Celades	Els estudis de salut FISIOTERÀPIA / MEDICINA / ODONTOLOGIA / PSICOLOGIA / LOGOPÈDIA / INFERMERIA / PODOLOGIA / NUTRICIÓ HUMANA I DIETÈTICA / CIÈNCIA I TECNOLOGIA DELS ALIMENTS / FARMÀCIA
14	DIÀLEGS
	Filologies Enginyeries <i>Coordinació</i> Magda R. Brox	Félix del Rio, orientador del Liceu Francès, i la degana de la Facultat de Filologia de la Universitat de València, María José Coperías, dialoguen amb dos futurs filòlegs: Margarita Gracia, d'Anglesa, i Rubén Pastor, de Clàssica. Carmen Carvajal, orientadora de l'IES Salvador Gadea d'Aldaia, entrevista tres estudiants de diferents enginyeries de la Universitat de València: Juan Pablo Felipe, Óscar Rovira i Manuel Simón, i la vicedirectora de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria, Isabel Vázquez.
20	CARPETA D'EXPERIÈNCIES
	Ernest Garcia, Alicia Villar Empar Martínez, Amparo Camacho	No presentat: absències en els exàmens de primer curs a la Universitat de València Stop a l'exclusió: alternatives per atendre els joves amb risc d'exclusió social
28	ENTREVISTA
	Charo Álvarez	Enrique Gil Calvo Sociòleg
32	VIURE LA XARXA
	Charo Álvarez Alicia Villar	Encara no t'has apuntat?
33	CAMPUS D'INFORMACIÓ
	<i>Coordinació</i> Eva Llorens Celades	Sessions informatives per titulació Pràctiques de laboratori per als estudiants de batxillerat Les biblioteques de la UV al vostre abast Olimpíades de Biologia És el temps de les dones: el 8 de març a la Universitat Diàlegs entre els escriptors i els lectors joves Visitant la Universitat... La Nau

No presentat

El trànsit des dels centres de Secundària a la Universitat coincideix amb fases fonamentals en les biografies personals. En el procés es manifesten diversos elements i fenòmens, un dels quals és l'anomenat absentisme. A la Universitat de València aquest fenomen està sent analitzat per un grup d'investigadors. Tot seguit en presentem un avanç.

Absentisme és el fet (o el costum) de no estar present en el lloc corresponent als propis interessos, obligacions o negocis. Aplicat a la condició d'estudiant, el concepte pot introduir-se més o menys com segueix: pel fet d'haver-se matriculat d'una carrera universitària, cal suposar que una persona estarà en principi disposada a assistir a les classes i, sobretot, a presentar-se als exàmens (o, si és el cas, als processos d'avaluació alternatius), per tal d'avançar en aqueixa carrera. És d'aquestes dues coses —la inassistència a classe i la no presentació a examen— que hom sol parlar quan es parla de l'absentisme d'estudiants o absentisme en l'estudi. El fenomen no és nou tot i que, d'uns anys ençà, suscita una preocupació creixent.

Les dues formes principals d'absentisme en l'estudi estan segurament relacionades i és possible que sovint coincidisquen en les mateixes persones. Tanmateix, resulta convenient separar-les, perquè les seues causes i, sobretot, els seus efectes no són exactament iguals. La no presentació als exàmens comporta l'alentiment i, en molts casos, la interrupció o l'abandó de la carrera: hom pot dir que és la forma més forta i explícita d'absentisme. La inassistència a classe, en canvi, tot i que està més present com a objecte de comentaris i fins i tot d'alarma entre el professorat —que hi veu símptomes d'ineficiència del sistema o motius de frustració professional— és un fenomen amb moltes més facetes i amb efectes molt menys precisables.

La investigació s'ha concentrat en la indagació de l'abast, les causes i el significat de la renúncia a l'avaluació. Parlem ací d'absentisme, doncs, segons aquesta concepció restrictiva (a la qual ens referirem ocasionalment mitjançant el terme 'absentisme avaluatiu', que ha estat emprat en alguna investigació precedent). D'altra banda, ens limitem al primer curs, perquè la fase inicial dels estudis concentra en l'actualitat molta atenció com a objecte de processos d'innovació i reforma, i perquè resulta més adient de cara a eventuais intervencions —les quals, òbviament, han de tenir per davant el temps suficient si han de produir algun efecte. Cal afegir, finalment, que hem triat com a referència les dades corresponents al curs 2000-2001: un punt de partida que permet el seguiment de les trajectòries acadèmiques durant un període de temps significativament prolongat. S'inclouen també algunes dades del curs 2003-2004 a efectes de comparació i contrastació de les pautes detectades.

vencional i està justificada sobretot per la finalitat de la investigació. S'ha optat per identificar un grup en el qual el comportament estudiat es fera palès d'una manera relativament molt intensa, per tal de facilitar la indagació qualitativa posterior (actualment en curs). S'obté així un nombre de 1.229 estudiants el curs 2000-2001, i de 1.227 el curs 2003-2004, és a dir, aproximadament un 15% del total en ambdós casos (taula 1).

Perfil de l'absentisme

Els fulls de matrícula registren algunes dades personals dels estudiants (sexe, edat, si tenen o no un treball remunerat...) i també algunes dades sobre l'entorn familiar (estudis i ocupació del pare i de la mare). A partir de tot això s'ha pogut establir una primera aproximació al perfil sociològic dels absentistes.

El resultat més ressenyable és que, entre aquells que l'any 2001 es van presentar a menys del 25% dels crèdits corresponents a primer curs, s'hi troben relativament sobrerrepresentats els barons, les persones amb una edat relativament més alta que la mitjana dels estudiants de primer i, també, les que compatibilitzen els estudis amb un treball remunerat (gràfic 1). En canvi, ni el nivell educatiu dels progenitors ni llur situació socioprofessional semblen tenir una influència significativa sobre el fenomen estudiat. És possible que factors estructurals com ara la situació econòmica o el nivell educatiu de la família, que són determinants des del punt de vista de la classe social, actuen sobretot en la selecció prèvia a l'accés a la universitat. Potser per això semblen irrelevants per a l'explicació del tipus particular d'absentisme analitzat ací.

Amb la informació obtinguda fins ara no podem afirmar res de definitiu sobre els condicionants sociològics de l'absentisme. Les dades no són prou concloents. Suggereixen, si de cas, que la decisió de no presentar-se als exàmens podria sovint estar associada amb la dificultat de compatibilitzar els estudis amb el treball: un de cada quatre estudiants considerats ací com a absentistes treballa (un de cada vuit entre la resta d'estudiants). Apunten, també, a trajectòries educatives relativament discontinües. >>

Una última consideració prèvia a propòsit de la població estudiada. Les dades resumides a continuació responen a l'opció següent: del nombre total d'estudiants matriculats, s'han restat aquells que s'havien matriculat de menys del 75% dels crèdits corresponents al curs segons el pla d'estudis. La finalitat d'aquesta restricció és la d'aconseguir una certa "normalització" en l'univers objecte de l'anàlisi, excloent-hi persones matriculades de pocs crèdits per diverses situacions especials (intercanvis, estudiants estrangers, etc.). Aquesta operació ha resultat en un nombre de 8152 estudiants de primer curs en l'any acadèmic 2000-2001, sobre un total de 8361 matriculats (per al curs 2003-2004, 7884 sobre un total de 8125). Hem utilitzat sempre aquests valors corregits en els càlculs relatius a la incidència de l'absentisme que es presenten a continuació.

L'abast quantitatiu de l'absentisme avaluatiu

L'elecció de criteris quantitatius per a l'anàlisi és complicada, perquè té quelcom d'arbitrari. A qui cal considerar absentista? A qui deixa de presentar-se a un sol examen? A qui no se'n presenta a cap? L'assumpte té moltes manifestacions. En l'intent de quantificar l'abast del fenomen estudiat, en el seguiment detallat de les trajectòries acadèmiques i en la determinació dels perfils hem aplicat el següent criteri: *es considera absentista qui, havent-se matriculat del 75% o més dels crèdits que corresponen a primer curs segons el respectiu pla d'estudis de cada titulació, s'ha presentat al 25% o menys d'aqueixos crèdits*. Aquesta opció respon al fet que la càrrega docent del primer curs no és igual en tots els plans d'estudi (en la major part de les titulacions, el 25% són 15 crèdits, però no en totes); al mateix temps és, en bona mesura, con-

Taula 1. Absentisme en les avaluacions en primer curs a la Universitat de València

Curs	Matriculats*	Absentistes**	Taxa d'absentisme
2000-01	8.152	1.229	15,08 %
2003-04	7.884	1.227	15,56 %

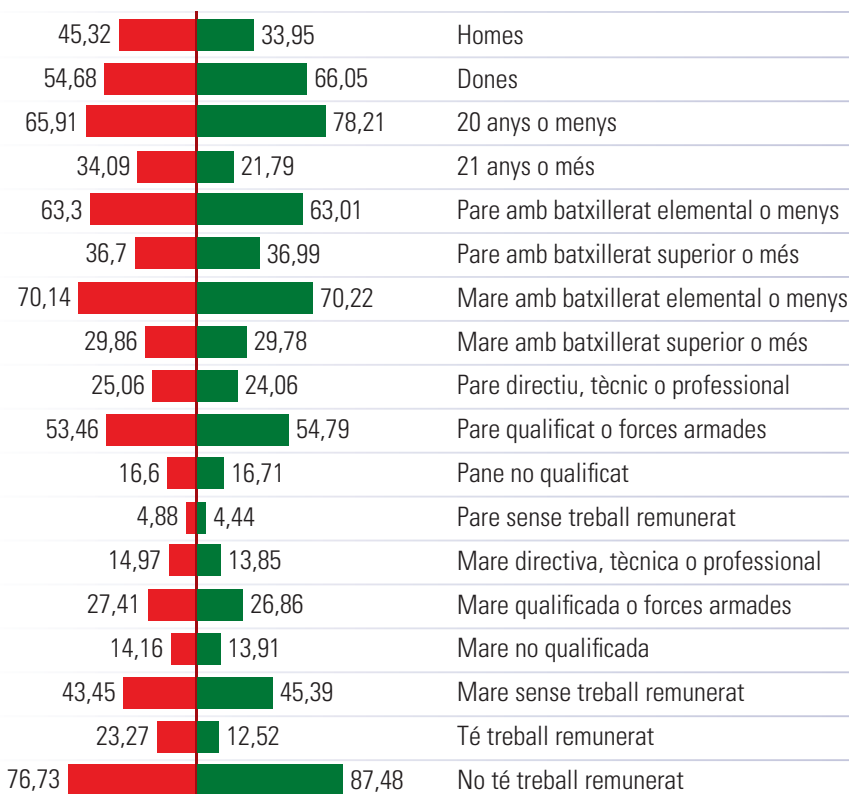
* matriculats del 75% o més dels crèdits corresponents a primer curs segons el pla d'estudis

** presentats al 25% o menys dels crèdits corresponents a primer curs segons el pla d'estudis

Gràfic 1.

Perfil de l'absentisme, per sexe, edat, estudis del pare i de la mare, ocupació del pare i de la mare i treball de l'estudiant. Primer curs, 2000-01.

■ MATRICULATS
■ ABSENTISTES

La trajectòria acadèmica dels estudiants absentistes

>> El seguiment, en anys posteriors, de la trajectòria dels estudiants que van ser absentistes el curs 2000-2001 (d'acord amb el criteri d'haver-se presentat al 25% o menys dels crèdits) revela que han deixat la Universitat en una proporció important: un 53,5% ja no estava matriculat a la Universitat el curs següent, el 63,4% ja no ho estava dos anys després i el 69,1% tres anys més tard. La resta es divideix en dos grups, formats respectivament per persones que han continuat estudiant la mateixa carrera i per aquells i aquelles que han optat per canviar de carrera, passant a matricular-se en unes altres titulacions (taula 2).

Taula 2. Han estat absentistes el curs 2000-01 i continuen matriculats a la Universitat de València (nombre total d'absentistes el curs 2000-01: 1.229)

	En la mateixa titulació	En una titulació diferent	Total	% sobre el nombre total d'absentistes
2001-02	298	274	572	46,5
2002-03	188	262	450	36,6
2003-04	140	240	380	30,9

Majoritàriament, doncs, l'absentisme (o, si més no, el tipus particular d'absentisme analitzat en aquest informe) sembla l'índex d'una situació que desemboca sovint en l'abandó dels estudis. Un relatiu retard pel que fa a l'edat d'iniciar els estudis universitaris i una situació laboral que dificulta la compatibilitat entre estudis i treball semblen factors que apunten en la mateixa direcció. Menoritàriament, l'absentisme sembla lligat a la insatisfacció o a la identificació escassa amb la

titulació a la qual s'ha pogut accedir (o, en alguns casos, a la pretensió de cursar simultàniament més d'una carrera). Finalment, hom pot detectar diferents situacions que comporten un ritme lent i irregular de progrés en els estudis, que no és necessàriament incompatible amb l'eventual culminació amb èxit de la carrera.

En termes generals, l'absentisme sembla un fenomen lligat en bona mesura a les dificultats per a continuar els estudis (o a la incidència d'opcions alternatives). En aquest sentit, és difícil que una universitat pública i democràtica, que opta per oferir oportunitats d'estudi a totes les persones que estan en condicions d'explorar-les, pugui reduir substancialment les dimensions d'aquest fenomen. Esperem que la fase final de la investigació, actualment en curs, possibiliti una avaluació més precisa d'aquest aspecte de la qüestió.

Observacions finals

Un problema general de la recerca feta fins ara és que la mateixa paraula 'absentisme', en el context de la vida universitària, és força equívoca. Les connotacions més immediates suggereixen desinterès per part dels estudiants i de les estudiantetes. O potser una certa frustració, associada a la incapacitat —real o simplement experimentada com a tal— de progressar en els estudis. O tal vegada un dèficit de la institució universitària a l'hora d'integrar com cal qui travessa les seues portes. Tanmateix, tot això apunta a percepcions que, en el millor dels casos, són només parcials. L'estudi detallat del fenomen revela moltes més facetes. En ocasions, alguns comportaments que poden aparèixer com a manifestacions d'absentisme indiquen, sobretot, que la compatibilitat entre els estudis i la necessitat de guanyar-se la vida no sempre és fàcil d'assolir. És possible que algunes formes d'absentisme, si més no, es deriven del fet que una universitat oberta i democràtica, precisament, ha d'oferir oportunitats a persones que no disposen de les millors condicions del món per concentrar temps i energia en els estudis. És segur que una part almenys del que hem registrat com a absentisme indica que alguns estudiants universitaris estan en condicions d'experimentar opcions diferents abans de decidir "quina és realment la carrera que volen fer". És un fet que una fracció substancial de les persones matriculades desitja o necessita definir els ritmes d'estudi més adients a llurs circumstàncies, ritmes que no sempre coincideixen amb les previsions oficials de durada de les carreres ni amb la suposició que la vida d'estudiant *normal* implica assistir sempre a les classes i als exàmens. Potser els desajustos entre les programacions docents i les demandes reals del col·lectiu d'estudiants són més grans del que hom tendeix a pensar. Etc, etc. Estem, en definitiva, davant d'un fenomen amb moltes cares. ●

Distribució de l'absentisme per titulacions

La distribució de l'absentisme per titulacions és notablement irregular. En el curs 2000-2001, la proporció d'estudiants i d'estudiantetes de primer que es van presentar al 25% o menys dels crèdits del curs oscil·là entre zero i més de la meitat, segons la carrera estudiada. Aquest tret té a veure, molt probablement, amb la gran diversitat dels programes formatius de la Universitat de València, amb el ventall molt ampli de títols que s'hi ofereixen i amb els continguts i estructures sensiblement diferents dels plans d'estudi.

"Alguns estudiants universitaris estan en condicions d'experimentar opcions diferents abans de decidir quina és realment la carrera que volen fer."

Pel que fa a la seua incidència en les diferents titulacions, l'absentisme avaluatiu sembla estar relacionat, d'una banda, amb determinades característiques del contingut dels estudis. La distribució de matèries en el pla d'estudis, per exemple, o la relativa dificultat acadèmica dels programes docents assignats al primer curs. És possible, també, que algunes titulacions resulten més atractives per a persones que no poden dedicar-se a l'estudi de forma exclusiva o quasibé exclusiva (i que això determine un grau d'absentisme més gran). Per últim, sembla que la coincidència entre els estudis realitzats i els desitjats, així com les trajectòries escolars anteriors relativament reeixides, tendeixen a reduir sensiblement la incidència de l'absentisme: l'anàlisi realitzada per tal de contrastar aquestes conjetures ha registrat una marcada correlació inversa (r de Pearson = -0,729) entre les notes de tall per a l'accés a les diferents titulacions en juny de 2000 i la taxa d'absentisme del curs 2000-2001; s'ha obtingut, d'altra banda, una covariància negativa (-7,380) que apunta la tendència a una disminució de la nota de tall a mesura que augmenta el nombre d'estudiants absentistes. Cal recordar, en tot cas, que la relació s'ha de llegir de manera global, que hi ha algunes excepcions significatives i que el fet que dues variables estiguen correlacionades no significa necessàriament que existisca una relació de causa-efecte.

Informe realitzat per:

- Ernest Garcia, Departament de Sociologia i Antropologia Social.
- Alicia Villar, llicenciada en Sociologia, tècnica d'informació del DISE.